

Textos de sala

Text de presentació

En un context de preocupació social pel problema del canvi climàtic, el relat d'aquesta exposició, formada per una selecció d'obres, majoritàriament dibuixos força desconeguts i pertanyents a la col·lecció del Museu Nacional, incideix en la necessitat de reflexionar sobre quina ha estat la relació dels artistes amb la naturalesa. A partir del segle XIX, assistim a l'eclosió d'una sensibilitat per la qual l'entorn natural es transforma en el centre d'interès de les pulsions creatives, i pren forma la necessitat de transformar en imatges allò que el filòsof Rousseau anomenava el baròmetre de l'ànima.

Tanmateix, la mostra vol convidar a superar la percepció nostàlgica de la persona de ciutat, que contempla la natura com un bàlsam reparador o com l'escenari d'una projecció sentimental d'una realitat que és observada com una estampa pintoresca i convertida en un gènere pictòric. El recorregut que proposem es planteja com una passejada immersiva que vol fer sentir la veu d'unes protagonistes, les formes naturals, que es manifesten d'una manera plena, autònoma i autosuficient, fruit d'un instint reproductor que les fa viure en una metamorfosi permanent en la qual natura i art assoleixen una simbiosi perfecta.

El *flâneur* de la natura

L'activitat de caminar a l'aire lliure es transforma en una pràctica gratificant perquè el caminant gaudeix de l'exercici lúdic de contemplar, badar i aturar-se allà on el plagui. De la mateixa manera que ho fa el *flâneur* de la ciutat, manté una actitud amatent a descobrir, en cada racó del camí, la troballa inesperada, l'epifania de l'atzar que l'assalta i li serveix per nodrir la sensibilitat artística. Així mateix, s'allunya del brogit de la gran ciutat per submergir-se en la immensitat d'un entorn natural que l'ajuda a la formulació d'idees estètiques i la corresponent cristal·lització en composicions destinades a copsar el batec de la natura.

Marià Fortuny

(Reus, 1838 – Roma, 1874)

Platja africana

c. 1867

Aquarel·la sobre paper

Museu Nacional d'Art de Catalunya

El misteri i la fantasia

La irradiació de les idees de la Il·lustració va contribuir a percebre la natura com una concatenació de fenòmens naturals inserits en una relació de causalitat universal que els atorgava una explicació racional. Al costat d'aquesta visió positivista, fonamentada en lleis naturals, molts artistes van explorar les possibilitats artístiques, de tipus misteriós, que els oferia un entorn natural que es resistia a renunciar a la seva condició evolutiva. En les obres de molts d'ells, la natura va ser interpretada no en clau fenomènica, sinó com el detonant d'experiències més vivencials, dominades per la imaginació i la fantasia, amb l'ànim de recuperar la unitat entre l'ésser humà i la natura que la Raó havia escindit.

Fenòmens atmosfèrics i naturals

L'enfrontament directe amb la natura a través del *plein air* situava l'artista davant d'un infinit nombre de variables les quals es generaven a partir dels diversos fenòmens atmosfèrics i naturals. La fenomenologia dels diferents horitzons incideix directament en els arbres, les roques, els animals... i a través de la llum sorgeix la perfecta simbiosi entre cel i terra, si bé aquests fenòmens són capaços d'empetitir-nos quan es mostren en tota la seva rotunditat. Així doncs, la força de les tempestes deixa corprès el més valent i la inacabable boira suggereix un camí incert, i aquest últim és tan difús i misteriós com el que s'obre darrere la implacable i encega-dora llum meridional.

Formes orgàniques

El procés de creació artística requereix l'escrupolosa observació de cadascun dels elements que formen part d'allò que es representa. Aquesta anàlisi aproximativa manté estrets lligams amb l'estudi científic, i amb l'art es plasmen les imperfectes i impredecibles corbes de les formes orgàniques. Més enllà de la singularitat d'aquestes irregularitats, l'artista és capaç d'identificar els patrons comuns que defineixen una espècie. La representació d'aquests arquetips apareix sovint lligada a un determinat recurs artístic, ja sigui en forma de punt, taca o línia. L'ús d'aquests recursos determina la forma final de les creacions, des de les més convencionals fins a aquelles més personals i suggeridores.

Baldomer Galofre

(Reus, 1846 – Barcelona, 1902)

Efecte de lluna

c. 1880-1886

Carbonet i cerussa sobre paper de color

Museu Nacional d'Art de Catalunya

Baldomer Galofre

(Reus, 1846 – Barcelona, 1902)

Paisatge

c. 1880-1886

Carbonet i cerussa sobre paper de color

Museu Nacional d'Art de Catalunya

La poètica de la ruïna

Amb el seu poder evocador, la imatge de la ruïna arquitectònica va esdevenir un dels motius més visitats per l'imaginari artístic del segle XIX i es va transformar en una icona al·lusiva al sentiment de la fragilitat de la condició humana. La visió d'aquest element també va contribuir a l'aparició d'un corrent estètic en el qual la contemplació d'un passat arquitectònic esplendorós, que havia estat vençut pel poder destructiu de la natura, obria les portes a un sentiment de nostàlgia, d'una melangia que va passar a constituir un dels trets distintius de l'artista romàntic. La transformació artística de la ruïna va facilitar la possibilitat de conciliar l'art i la natura, congelant l'acció del pas del temps.

L'àlbum d'artista

El dibuix a l'aire lliure sempre ha format part de la pràctica artística i ha estat una de les eines més emprades en el procés de formació i en el de creació. En aquest context d'actuació, el recurs dels àlbums ha estat un dels instruments més icònics i que més s'ha associat a la imatge de l'artista itinerant, aquell que palesa la seva curiositat i la seva capacitat d'observació davant la contemplació de l'espectacle de la natura. L'exposició inclou una selecció d'una tipologia de quaderns representatius d'aquest tipus d'exercicis i formen part de la col·lecció del Gabinet de Dibuixos i Gravats del Museu Nacional. Per les seves pàgines desfilen els motius que van desvetllar l'interès dels seus autors.

Terra última

El mar esdevé per a l'artista un espai tant indefinit com infinit. L'ambigua llunyania de l'horitzó i la impenitent força de les seves aigües poden atemorir el més expert dels navegants. Contradictòriament, el mar presenta una variabilitat constant, impossible de copsar per mitjà del llapis i el pinzell, amb els quals només es pot plasmar una aproximació atemporal. L'entorn marí és definit normalment partint del seu vessant més ferotge. No obstant això, també és habitual la representació de l'intent humà per dominar-lo, una victòria quotidiana només entesa des de la llarga treva que ens ofereixen les aigües.

Nicolau Raurich

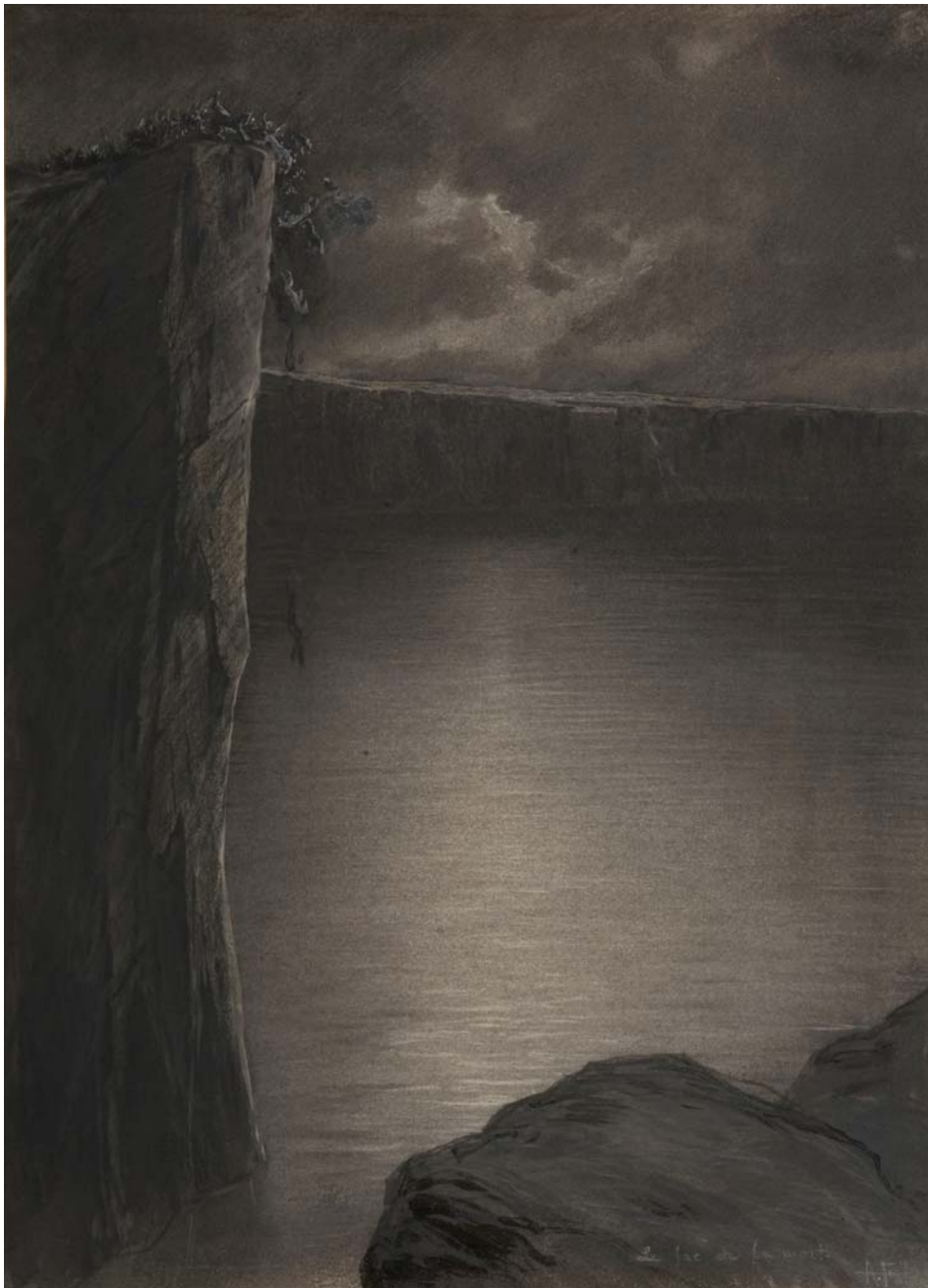
(Barcelona, 1871-1945)

Suburbis de Barcelona

c. 1909

Oli sobre tela

Museu Nacional d'Art de Catalunya

Antoni Fabrés

(Barcelona, 1854 – Roma, 1938)

[Le lac de la mort]

c. 1900

Carbonet, clarió i vernís sobre paper

Museu Nacional d'Art de Catalunya